

Handläggare
Hillevi Virgin
Telefon: 08-508 281 91

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2022-10-25, p. 14

Tyresåns vattenvårdsförbund – verksamhetsberättelse och miljöuppföljning 2021

Förvaltningens förslag till beslut

1. Godkänna anmälan av Tyresåns vattenvårdsförbunds verksamhetsberättelse och miljöuppföljning för år 2021.

Anna Hadenius
Förvaltningschef

Maria Svanholm
Avdelningschef

Sammanfattning

Tyresåns vattenvårdsförbund bildades år 2008 och verkar för en god vattenkvalitet genom åtgärdsarbete, miljöövervakning och informationsspridning. Stockholms stad ingår i förbundets styrelse genom Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) och i arbetsgruppen genom SVOA och miljöförvaltningen.

Förbundet följer årligen upp de åtgärder som finns formulerade i det aktuella åtgärdsprogrammet för Tyresån och deltar i kommunernas arbete med att ta fram lokala åtgärdsprogram för flera av vattenförekomsterna inom avrinningsområdet. Förbundet bedriver även regelbunden miljöövervakning, bl.a. av vattenkemi och vattenföring.

Tyresåns vattenvårdsförbund har antagit tio miljöanknutna mål som följs upp årligen genom indikatorer och som presenteras i en rapport. I miljöuppföljningen år 2021 visar två indikatorer positivt utfall, åtta neutralt utfall och två negativt utfall. Miljöuppföljningen visar att om de tio miljömålen ska kunna nås och miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas krävs det att vattenvårdande åtgärder prioriteras i medlemskommunerna och att det avsätts nödvändiga resurser för detta arbete.

Bakgrund

Tyresåns avrinningsområde är ett av de största sjösystemen i länet och innefattar ett trettiotal sjöar och lika många vattendrag av olika storlek. Magelungen, Drevviken och Flaten, som ligger helt eller delvis inom Stockholms stad, tillhör de största sjöarna inom avrinningsområdet. Inom staden finns även vattendragen Forsån och Orhemsbäcken.

Vattenvårdsförbundet bildades år 2008 men samarbetet inom Tyresån har pågått i mer än 20 år. Enligt stadgarna ska förbundet verka för en god vattenvård inom Tyresåns avrinningsområde genom att ta fram kunskapsunderlag, informera och bidra till ett samordnat vattenvårdsarbete. Förbundet övervakar miljötillståndet för att se trender över tid, veta vilka vatten som är i behov av åtgärder och för att följa upp om genomförda åtgärder fått effekt. Resultaten redovisas på förbundets hemsida (tyresan.se) samt på Stockholms respektive Huddinges miljöbarometrar. Data skickas till nationell datavärd (<https://miljodata.slu.se/mvm/>) och blir på det sättet tillgängligt för alla. Det finns sedan länge ett samarbete kring åtgärder för en bättre vattenmiljö och det första åtgärdsprogrammet togs fram 1993. Åtgärdsprogrammet (det senaste för åren 2016-2021) innehåller ett stort antal åtgärder som följs upp årligen. Både miljöövervakningsprogrammet och åtgärdsprogrammet är under revidering och beslut om nya program är planerade att tas under 2023.

Vattenvårdsförbundet är en ideell förening som i huvudsak finansieras genom medlemsavgifter. Medlemmarna består av de sex kommunerna inom avrinningsområdet: Stockholm, Huddinge, Haninge, Tyresö, Botkyrka och Nacka där Stockholms stad representeras av SVOA i styrelsen. Både miljöförvaltningen och SVOA deltar i förbundets arbetsgrupp. Kommunerna betalar årligen in totalt ca 1,85 Mkr i medlemsavgift varav Stockholms stads del uppgår till 778 364 kr (43,7 %) år 2021 och betalas av SVOA.

Mer information om Tyresåns vattenvårdsförbund finns på deras hemsida (tyresan.se).

Ärendet

Tyresåns vattenvårdsförbund har antagit tio miljöanknutna mål som dels handlar om påverkan samt åtgärdsarbete och dels om det aktuella tillståndet i sjöar, vattendrag samt grundvatten. Målen följs upp årligen och presenteras i en rapport (*Miljöuppföljning 2021*, Tyresåns vattenvårdsförbund). På förbundets hemsida finns mer information om de parametrar som övervakas. I den årliga verksamhetsberättelsen (*Verksamhetsberättelse 2021*, Tyresåns

vattenvårdsförbund) finns information om de insatser som gjorts under året och som de olika medlemskommunerna deltagit i.

I detta tjänsteutlåtande presenteras kortfattat de viktigaste insatser som gjorts av förbundet under år 2021 samt utfallen för de 10 miljömålen.

Förbundets verksamhet 2021

Under 2021 har ett stort arbete genomförts med att omvandla det befintliga åtgärdsprogrammet till ett samverkansprogram. Det nya programmet fokuserar på en tydligare samverkansroll för förbundet, med ett antal övergripande mål samt med förslag på budget. Ett första utkast skickades ut på remiss i december 2021 och beslut om det nya samverkansprogrammet är planerat att tas på ordinarie förbundsmöte i april 2023.

Vattenvårdsförbundet genomför årligen flera olika undersökningar av vattenkemi och biologi och resultaten analyseras ur ett avrinningsområdesperspektiv. Förbundet har ett basprogram med synoptisk provtagning av vattenkemi, dvs. samtliga prov tas under en och samma dag, med syfte att se långsiktiga förändringar av vattenkvalitet. Sedan 1998 provtar Länsstyrelsen vattenkemi i Tyresåns utlopp en gång per månad, vilket är den mest frekventa provtagningsserien i avrinningsområdet. Kiselalger undersöks årligen och det genomförs vattenföringsmätningar regelbundet på fyra platser inom avrinningsområdet. Under året har det även gjorts en undersökning av vattenväxter i flera sjöar.

I början av 2021 levererades rapporten med sammanställning av resultaten från den undersökning av miljögifter i fisk som genomfördes under 2019, bl.a. i Drevviken, Magelungen och Flaten, i samarbete med Länsstyrelsen och miljöförvaltningen i Stockholms stad. Resultaten visar att samtliga undersökta sjöar var påverkade i någon grad och att halterna av PFOS i Magelungen överskred gränsvärdet kraftigt. Förbundet har under 2020 och 2021 även samlat in abborrar från sjön Ormlången för analys av miljögifter. Syftet är att se hur den genomförda fosforfällningen¹ påverkar halten av miljögifter i fisk, kunskap som är värdefull att ha med i den planerade fällningen av Drevviken.

Förbundet bedriver ett aktivt informationsarbete genom inlägg på sin Facebooksida och på Instagram och befintlig hemsida uppdateras löpande. Förbundet är även en viktig remissinstans och har under året svarat på flera remisser.

¹ Fosforfällning är en kostnadseffektiv metod där man genom att tillföra en aluminiumlösning binder den fosfor som frigörs från de djupa bottenarna vid syrefria förhållanden och därmed minskar mängden näring i vattnet.

Miljöuppföljning 2021

Förbundets tio miljömål följs upp årligen med hjälp av tolv indikatorer för att säkerställa att utvecklingen går åt rätt håll gällande miljötillståndet. Under varje mål finns flera åtgärder formulerade som underlag för bedömning av åt vilken riktning varje indikator visar gällande utveckling och åtgärdstakt. Flera av indikatorerna behöver en översyn vilket kommer att ske genom den revidering av förbundets åtgärdsprogram och övervakningsprogram som sker. Utfallet för de tio miljömålen redovisas nedan.

Mål 1. Minskad dagvattenbelastning (positivt utfall)

Dagvatten är en av de största transportvägarna av näringsämnen och miljögifter till vattenförekomsterna och därmed ett prioriterat område att arbeta med. Medlemskommunerna arbetar med att genomföra olika åtgärder för att minska dagvattenpåverkan och under 2021 har tre av fem åtgärder genomförts. Dessa är ny tvätthall inkl. nytt reningsverk vid Nobinas bussdepå i Tyresö, klippning av vass i Gudöbrodammarna och muddring i Dammräsk.

Mål 2. Mindre spillvatten i dagvattennätet (negativt utfall)

Förbundet följer årligen upp utsläpp av spillvatten på grund av bräddar till recipienterna. Kommunerna arbetar aktivt med att minska antalet bräddar men antalet och mängden bräddat vatten beror delvis på mängden nederbörd. För 2021 har det totalt bräddat ca 49 000 m³ från ledningsnätet inom avrinningsområdet vilket är en markant ökning från föregående år. Anledningen är de kraftiga regnmängder som kom i början på sommaren och som orsakade stora översvämningar i delar av Stockholms län.

Mål 3. Antalet enskilda avlopp minskar (positivt utfall)

Antalet enskilda avlopp inom Tyresåns avrinningsområde minskar stadigt varje år i och med kommunernas kontinuerliga arbete med att bygga ut de kommunala VA-systemen. År 2021 minskade antalet enskilda avlopp med 51 stycken. Dessa var främst belägna i Huddinge kommun.

Mål 4. Fler naturliga bäckar och åar (neutralt utfall)

Tyresåns åtgärdsprogram innehåller flera åtgärder med anknytning till detta mål men mycket lite arbete sker vilket gör att utfallet bedöms som neutralt. Under år 2021 har inga åtgärder rapporterats.

Mål 5. Fria vandringsvägar (neutralt utfall)

Inom avrinningsområdet finns ett stort antal vandringshinder, bl.a. i form av dammbyggnader, trummor och kulvertar. Tyresåns åtgärdsprogram innehåller flera åtgärder med anknytning till detta

mål. Inga vandringshinder har åtgärdats under 2021 och utvecklingen bedöms därmed som neutral.

Mål 6. Öka andel skyddad natur (neutralt utfall)

Ungefär en tredjedel av avrinningsområdet består av skyddad natur. För 2021 har reservatsbildningen för Barnsjön i Tyresö fortsatt. Området omfattar cirka 100 hektar och beräknas vara klart 2023. Utvecklingen bedöms som neutral.

Mål 7. Ytvatten följer miljö kvalitetsnormer för ekologisk status (samtliga tre indikatorer har neutralt utfall)

Målet består av tre indikatorer. Den första indikatorn ("Beslutade miljö kvalitetsnormer nås/bibehålls i ytvatten") får ett neutralt utfall eftersom ingen förändring har gjorts i bedömningen sen föregående år. Av de totalt 12 vattenförekomster som finns inom avrinningsområdet är det bara Flaten som har hög ekologisk status, ytterligare fyra vattenförekomster har god ekologisk status. Sju vattenförekomster har sämre än god status, däribland Magelungen, Drevviken och Forsån som ligger inom Stockholms stad. Indikator två ("Antal näringsfattiga sjöar som har lägre eller samma näringshalt jämfört med målvärdet 2000-2009") och indikator tre ("Antal näringsrika sjöar som har lägre eller samma näringshalt jämfört med målvärdet 2000-2009") bedöms också som neutrala eftersom näringshalterna över tid ligger på en stabil nivå.

Mål 8. Ytvatten följer miljö kvalitetsnormer för kemisk status (neutralt utfall)

Samtliga vattenförekomster inom avrinningsområdet har klassificerats till dålig kemisk status p.g.a. generella överskridanden av ämnena PBDE och kvicksilver. I Stockholms stad har Magelungen, Drevviken, Flaten och Forsån uppmätta halter av ämnen som överskrider miljö kvalitetsnormerna i vatten och biota, bl.a. PFOS, TBT och antracen. Ingen förändring är gjord sen förra året.

Mål 9. Grundvatten följer miljö kvalitetsnormer för kemisk och kvantitativ status (neutralt utfall)

Inom avrinningsområdet finns fyra utpekade grundvattenförekomster som samtliga uppnår god kemisk och kvantitativ status. Bedömningarna grundar sig dock på ingen eller mycket bristfällig data. Inom Stockholms stad finns endast en försumbart liten geografisk yta av en av de fyra grundvattenförekomsterna.

Mål 10. Badplatser med god vattenkvalitet (negativt utfall)

Förbundet följer upp badvattenkvalitet vid cirka 30 badplatser där kommunerna regelbundet tar prover. Av dessa ligger flera inom

Stockholms stad i sjöarna Magelungen, Drevviken och Flaten. Provtagningsresultaten redovisas på Havs- och vattenmyndighetens webbsida "Badplatsen". Antalet badplatser utan anmärkning har minskat de senaste två åren vilket gör att utfallet bedöms som negativt.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Miljöförvaltningen anser att det arbete som bedrivs inom Tyresåns vattenvårdsförbund och den plattform förbundet utgör för samverkan och diskussion mellan medlemskommunerna är av stor betydelse för att miljötilståndet i våra vattenförekomster ska kunna förbättras och miljö kvalitetsnormerna uppnås. I samtliga kommuner pågår ett långsiktigt arbete för att förbättra vattenmiljön och även om insatser görs visar miljöuppföljningen att det krävs en generell ökad åtgärdsakt. Vidare anser miljöförvaltningen att vattenvårdande åtgärder behöver prioriteras och att resurser behöver avsättas för detta i medlemskommunerna för att förbundets tio miljömål ska kunna nås och miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas. Miljöförvaltningen har tillsammans med flera förvaltningar inom staden intensifierat vattenarbetet, inte minst genom arbetet med att ta fram lokala åtgärdsprogram. Förbundet är en viktig part i detta arbete och det åtgärdsprogram som förbundet själv tagit fram utgör en bas i åtgärdsarbetet. Det finns dessutom stor potential för att använda förbundet i ännu större utsträckning i diskussionen om och i prioritering av åtgärder.

De utredningar och den miljöövervakning som genomförs utgör ett viktigt kunskapsunderlag i vattenarbetet och bidrar med data till statusklassningen. Efter mångårig provtagning finns flera långa tidsserier med miljöövervakningsdata, t.ex. för näringsämnen. Förbundet bidrar också med att sprida kunskap och intresse för våra vatten genom sitt informationsarbete.

SLUT

Bilagor

1. Verksamhetsberättelse 2021, Tyresåns vattenvårdsförbund
2. Miljöuppföljning 2021, Tyresåns vattenvårdsförbund